

Pohnuté životní osudy Bruno Kische

Jako geniální strategický tah je popsáno třiminutové vystoupení pražského rodáka Bruno Kische na závěr postgraduálního kurzu o arytmiích v lázeňském porýnském městě Bad Nauheim 3. 6. 1927.

Za všeobecného souhlasu překvapených účastníků zde tak došlo k založení německé kardiologické společnosti, první společnosti toho druhu v Evropě a schválení jejích stanov.

Okolnosti vzniku německé kardiologické společnosti jsou v mnoha ohledech zajímavé i dnes. Iniciátor vzniku společnosti pocházel z Prahy a na činnosti výboru se podíleli i další odborníci z německé lékařské fakulty Karlovy univerzity. Tím je vysvětleno, proč druhá nejstarší evropská společnost – Česká kardiologická společnost – vznikla jen o dva roky později v roce 1929.

Počátky Deutsche Gesellschaft für Kreislaufforschung byly přes úspěch prvních kongresů nelehké a kontroverzní. V průběhu osmdesáti let se však činnost německé kardiologické společnosti výrazně změnila. Dnes má 6 300 členů, pořádá ročně dva kongresy a podílí se na prosazování zájmů kardiologů i kardiaků ve veřejném sektoru.

Cesta ke vzniku samostatné kardiologické společnosti nebyla jednoduchá. Korespondence a výměna názorů mezi přistěhovalcem z Prahy Kischem a profesory a mladšími odborníky v německy mluvících oblastech střední Evropy na účelnost koordinace studia krevního oběhu dlouho nevedla ke sjednocení stanovisek. Souhlas vedoucích interních klinik byl nejistý; většina z nich zásadně odmítala dělení vnitřního lékařství na podobory. Mladší lékaři sice s návrhem souhlasili, ale aktivní podporu neslibovali.

Časopis pro kardiovaskulární výzkum Zeitschrift für Kreislaufforschung vycházel již 18 let, takže základní typ komunikace byl zajištěn od počátku dvacátého století. Proč tedy měnit zaběhlé mechanismy?, argumentovali zastánci nezávislosti univerzitních center. Kisch proto vsadil vše na moment překvapení. Měl připraven návrh stanov, který účastníci kurzu bez připomínek schválili.

Necelý rok po založení společnosti se konal v Kolíně nad Rýnem v březnu 1928 první kardiologický kongres. Jeho úspěch i úspěch dalších kongresů zajistili další odborníci – blízký přítel Kische – elektrofyziolog prof. Franz Maxmilián Groedel (1881–1951) a profesor lékařské fakulty v Kolíně nad Rýnem Artur Ernest Weber (1879–1978). Na aktivitách výboru se podíleli i pedagogové z německé lékařské fakulty Karlovy univerzity v Praze. Bohužel spolupráce v rámci střední Evropy trvala v neklidných 20. a 30. letech minulého století jen krátce.

Profesor Groedel po vydání protizidovských zákonů v roce 1934 včas emigroval do USA a využil předchozích kontaktů s americkými lékaři. Zanedlouho vydává jednu z prvních učebnic elektrokardiografie. V Německu byla tehdy tato publikace zakázána. Je svědectvím doby, že lázně Bad Nauheim se v téže době neostýchaly přijmout finanční podporu od svých židovských kolegů – emigrantů v USA.

Po nástupu nacistů přes zákaz činnosti na univerzitě odešel Kisch do emigrace; otevřel si úspěšnou kardiologickou praxi v Bad Nauheimu, kde působil několik dalších let.

Emigraci zvolil až na poslední chvíli, prchá z Německa v roce 1937 v den, který předcházela Křišťálovou noc, „Kristallnacht“, kdy došlo k vypalování synagog a rabování židovského majetku. Mnozí z nejbližších příbuzných, kterým se útěk včas nepodařil, zahynuli v německých vyhlazovacích táborech. Skoro zázrakem se Kischovi podařilo odvést odbornou dokumentaci, kterou později publikoval v USA.

Životní osudy i vztah Kische k vývoji německé a americké kardiologie je nutno hodnotit z širšího pohledu, ne tak, jak se děje v současných oslavných publikacích z Německa. Je třeba všimnout si i jeho rodinného zázemí.

Bruno Zacharias Kisch se narodil 20. srpna 1890 v tradičně židovské rodině v Praze, kde byl jeho otec rabínem

v Meiselově synagoze na Starém Městě pražském a současně profesorem na německém gymnáziu ve Štěpánské ulici. Bratr byl významným právníkem a kolegou spisovatele a právníka Franze Kafky. Mezi Kischovými předky z matčiny strany je dokonce uváděn rabí Löw, spojovaný s pražskými židovskými legendami o Golemovi.

V literárních kruzích je dobře znám i další Kischův příbuzný – jeho bratranec, levicově orientovaný spisovatel Egon Erwin Kisch.

B. Kisch ukončil lékařská studia na univerzitě v Praze v roce 1913. Nastoupil do ústavu patologické fyziologie prof. E. Herinka na německé lékařské fakultě; E. Herink byl tehdy významným akademickým funkcionářem v Praze.

Za první světové války se Kisch jako rakouský vlastenec dobrovolně přihlásil do armády. Přerušený pobyt na frontách mu nebránil v pokračování ve vědecké kariéře. Podařilo se mu navázat kontakty s biology, kteří se věnovali studiu moře v Neapoli. V roce 1916 pak dokončil habilitační práci o metabolismu glycidů a obhájil ji na pražské univerzitě.

V poválečných letech přechází s československým pasem na univerzitu v Kolíně nad Rýnem; v duchu konzervativních tradic své rodiny se nesmířil s postavením německé menšiny v novém státě a opakovaně zaujímal kritický postoj k zahraniční politice Československa.

Pokračuje v experimentální práci a výzkumu kardiovaskulárních reflexů. Zajímá se i o další teoretické obory – botaniku a bakteriologii.

Kischova pozice v USA nebyla v letech druhé světové války jednoduchá. Působil na židovské univerzitě (Yeshiva university) a složitě získával potřebné akreditace. Obrat nastal až v poválečných letech, kdy se spojuje s dalšími emigranty z Evropy a je jmenován profesorem na prestižní Yalské univerzitě.

Tehdy také spolu s prof. Groedlem zakládá novou imigrantům otevřenou organizaci zaměřenou na koordinaci výzkumu a standardizaci vyšetřovacích postupů – American College of Cardiology – v současné době jednu z nejvýznamnějších amerických kardiologických institucí s četnými mezinárodními kontakty.

Výzkumná činnost Kische v pozdním období je spjata s rozvojem elektronové mikroskopie.

V roce 1952 dochází k obnovení kontaktů s německou kardiologickou společností a Kisch se stává jejím čestným členem. Jedna z vědeckých cen nese dodnes jeho jméno. Významným laureátem této ceny byl např. A. R. Grüntzig (1939–1985), dráždanský rodák a průkopník balonkové dilatace věnčitých cév.

Až do své smrti byl Kisch pravidelně zván na výroční konference německé kardiologické společnosti. Při jedné z jeho návštěv v Bad Nauheim v roce 1966 umírá na plicní onemocnění. Jeho ostatky jsou uloženy v Jeruzalémě v Izraeli.

Životní osudy Bruno Kische jsou nejen pohnuté, ale i podivuhodné. Symbolizují tragický úděl mnoha vědců a umělců ze střední Evropy.

V době plné ekonomického rozvratu, intolerance a xenofobie se tomuto pražskému rodáku podařilo přispět k založení dvou významných vědeckých institucí, které se v současnosti ve zcela jiných podmínkách významně podílejí na rozvoji světové kardiologie. Vznik německé kardiologické společnosti jistě inspiroval i české lékaře, kteří stáli u zrodu naší společnosti v roce 1929.

Dr Bruno Z. Kisch Papers, 1904–1968. Archives Center, National Museum of American History. Washington: NMAH, 2003.

Ivo Stolz

MUDr. Ivo Stolz, CSc.,
Institut klinické a experimentální medicíny, Praha

